

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԴԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱՃՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 30րդ տարեշրջանի (1914 թվական—1915 թվական) բաժնորգրագրի ներքին և արտասահմանի համար 10 ֆրանկ, արտասահմանի համար 1 ֆրանկ. նամակ կամ գրամ զրկելու համար 1 ֆրանկ. նամակ կամ գրամ զրկելու համար 1 ֆրանկ.

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Armenia
MARSEILLE (France)

Լ ՏԱՐԻ
ԹԻՒԻ 48

1915 ՅՈՒՆԻՍ 30 ԴՆ.
(2.Տ. 1915 Յունիս 17)

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրությունը կթիվ հարկ համարի, համապատասխան կամ մասնավոր միջոցներ կհաշվարկվեն իրեն զրկված գրությունները. Պարտադիր չէ վերադարձնել չհաստատված ձեռագիրները. Ծանուցումներ կընդունվեն հայերեն և ֆրանսերեն լեզուով. Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդղիմ կարժե. 1 գիրագիրը 2 սանդղիմ. Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la Rédaction: Place Alexandre-Labadié, 17

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անգղիա եւ մեծ պատերազմը ու Հայաստանը. — Նամակ Հայաստանին (վան). — Վանի առևտուրը առևտու թաղերի մեջ եղած մեծ հանգեւ. — Թիֆլիսի «Ազգային Բիւրո»-ի կազմը. — Նուպար փաշային նամակ մը. — Ռուսները պատերազմը եւ Հայերը. — Ֆրանսիայի Հայ կամաւորների կենտրոն. — Ալեքսի Հայերին համար. — Համալսարանական պատերազմը. — Տարտանակ. — Ծանուցումներ:

«ԱՐՄԵՆԻԱՍՈՒՄԱՆԻՏԵՐ» ԻՆ

«Արմենիայի Օթանդակ»-ներէն կան ունենք որ ոչ իրենց պարտականութիւն կը կատարեն կանոնադրին համեմատ, ոչ ալ գրութեամբ մը յայտնած են թէ «Արմենիայի Օթանդակ»-ը իրենց հրաժարած են:

Ռուսի կը պարտաւորենք զեկուցանել բոլոր «Արմենիայի Օթանդակ»-ներին թէ անոնք որ մինչև առաջիկայ օգոստոս ամսին վերջը չեն կատարել իրենց «Արմենիայի Օթանդակ»-ի թեան պարտականութիւնը կանոնադրի 2րդ յօդուածին համեմատ եւ կամ իրենց հաշիւ կարգադրելու համար պայմանաժամ մը չեն որոշեր ապահովագրութեամբ նամակով մը, «Արմենիայի Օթանդակ»-ութենէ հրաժարած պիտի նկատուին, որով կը դադրի իրենց պարտականութեան հետ նաեւ իրենց իրաւունքը:

Խմբագիր. անօրէն

Արմենիայի լրագրի
Մ. ՓՈՐՈՒՄԻՆԻԱՆ

ԱՆԳՂԻՍ ԵՒ ՄԵԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՈՒ ՀԱՅԵՐԸ

Լոնտոն, 16 յունիս 1915

Նախարարապետ Արքիթի ջանիւք բրիտանական կառավարութիւնը իւր ազատական կուսակցութեան վարչութիւնը ըլլալէ դադարելով՝ պատերազմը շարունակող միջոցին համար մի քանի շաբաթէ ի վեր համազգային համեմատական վարչութիւն մը դարձաւ: Գլխաւոր ազատական նախարարներն, Սըր Էտուարտ Կրէյի

նման, կամ իրենց հին պաշտօնին մէջ մնացին կամ ուրիշ նախարարական պաշտօնի կոչուեցան: Ազատական նախարարութեան գրէթէ ամենա վերջին գործն եղաւ Բ. Դրան ուղղելու հաշակաւոր ծանուցումը զոր կատարեց առ հասարակ Գաղղիոյ եւ Ռուսիոյ հետ ի միասին:

Ներկայ նամակաս պիտի ջանամ ընթերցողաց բացատրել այս պատերազմին երկամսկանը եւ անկէջ խրատել կամ աւելի ճիշդը խօսելով՝ մեր ազգայինները խրատել իրենց առջև չօյտիելի օրինակներ բերելով: Երէկ Մեծն-Բրիտանիոյ հասարակաց Խորհրդարանին մէջ նախարարապետ մըտոր Արքիթ 250.000.000 անգլ. սկի պատերազմական վարկի համար քուէ խնդրելու առթիւ, վարկ մը որ պատերազմին սկսած օրէն ի վեր հինգերորդն է, բացատրեց թէ անցեալ երկամսկան տարւոյն մէջ 360.000.000 սկիին 240 օրուան իւրաքանչիւրին համար 1.500.000 ծախք կը ներկայացընէր, բացի սովորական խաղաղական միջոցին համար քուէարկուած ծախքէն, եւ թէ ներկայ տարւոյ առաջին մի քանի ամսուան համար յատկացուած 250.000.000 սկիի գումարը կը պարունակէր բանակին եւ նաւատորմին համար քուէարկուած գրեթէ 80.000.000 սկիին. ու յարեց թէ անցեալ շաբաթ օրը, որ է յունիս 12ին, այսինքն 73 օրէն յետոյ, այս գումարին 56.000.000 սկիին դեռ ծախսուած չէր: Եւ այս ցոյց կուտար օրական 2.660.000 սկիի ծախք մը եւ ինք կը նախատեսէ այս նոր քուէով բանակին եւ նաւատորմին ծախսը եւ թաղերի ծախսը մը եւ դաշնակիցներու տրուելիք օգնութեան ստուգիւ ոչ-զեղչելի քանակութեան պատճառաւ՝ իւրաքանչիւր օրուան համար իւր 3.000.000 սկիի ծախք մը: Ասկէջ մի քանի ամիս առաջ Արմենիայի էջերուն մէջ կը դրէին որ ամենէն աւելի գերակշռութիւն ունեցող long pocket (խորին քսակն) է Անցեալ օգոստոսի

4էն առաջ՝ Անգղիոյ ազգային պարտքն էր 660.000.000 սկիի այդ գումարը շատ չանցած 2.000.000.000 սկիի պիտի հասնի որովհետեւ արդէն բուն պատերազմին առթիւ 862.000.000 քուէարկուած է: Այսպէս Անգղիան իւր պատուին պաշտպանութեանը համար, նաեւ իւր գերագոյն սեպած շահերու եւ Գաղղիոյ պաշտպանութեանը համար օգոստոսի սկիզբէն ի վեր իւր անկախ գիրքը եւ սպառնալուքները է: Եթէ Գերմանիոյ քաղաքականութեան համակերպէր ու չէզոք մնալով իւր բարեկամները ըսել վաճառել այդ պահուն անոնց հետ ունէ գաղղիք չէր կնքած եւ մէջտեղը միայն հասկցութիւն (entente) մը գոյութիւն ունէր, այսօր հանգիստ վիճակ մը ունեցած կըլլար: Եւ այս այն անձնագով, ինքնատէր եւ շահախնդիր Անգղիան է, ինչպէս որ շատերը այդպէս ներկայացնել ուզած են: Մըտոր Արքիթ նաեւ հետեւեալ կարեւոր յայտարարութիւնը ըրաւ իւր ճառին մէջ որ մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է եւ հայ անհատներէ ունեց համար ալ դաս մ'է թէ ընդունին:

«Ինչ է այս կամ այն մարդու անձնաւորութիւնը, Մի վեհագոյն դատ վտանգուած է: Մեզմէ թէ՛ իւրաքանչիւր մարդ եւ թէ՛ ամէնքը, հոգ չէ թէ ո՞վ լինինք կամ թէ ի՞նչ լինինք, բոլորն ալ պարտաւոր ենք պատասխանելու, ի՞նչով որ ունինք, ի՞նչով որ կրնանք տալ, ի՞նչով որ կրնանք զոհել, այս տիրող եւ անհակառակելի կոչին»:

Հիմայ նայինք թէ Անգղիան ի՞նչպէս կը դնահատէ իւր կայսրութեան դիւցադունները եւ անոնցմով ի՞նչպէս կը պարծի: Երէկ երեկոյ քաղաքիս Սուրբ Պողոս մայր եկեղեցին մէջ որ Սըր Քրիթօֆըր Վրէնի հրաշակերտն է, Աւստրալիայի եւ Նոր Զելանտիայի քաջարիներու յիշատակին որ կ'ընկալուի թեւակոյտի տեղի ունեցած կռիւներուն մէջ ինկան, առանձին պաշտամունք

կատարուեցաւ որուն մենք հոգեհանգիստ կըսենք: Քարոզիչն էր Քանթըրբուրիի Արքեպիսկոպոսը եւ ի վերջ պաշտամունքի Օրհնութիւնը տրտտանողը Լոնտոնի եպիսկոպոսն էր, որոնց երկուքն ալ շատ տարիներէ ի վեր անձամբ ծանօթ են նաեւ մակագրիս որ շահած է անոնց զէպի հայ ազգն կատարեալ համակրութիւնը եւ մերթ օմեք պատկառութիւնը եւ եթէ նկատի առնեմք իրենց հօտին ու եկեղեցիին բնութեամբ պէտքերը եւ հոգիները, մենք պարտինք զանոնք միշտ գոհութեամբ եւ երախտիքով յիշել: Այսպէս հանդիսաւոր տրաւորութեան մը համար եկեղեցին ժողովրդով լեցուած էր: Ներկայ էին թաղաւորները, իւրաքանչիւր ու նմանապէս Սկիքսանդրիայի Մայրթաղաւհին Ներկայացուցիչը եւ Լոնտոնի Լորտ քաղաքապետը որ եկած էր չքով, ինչպէս նաեւ նշանաւոր Աւստրալիացիներ եւ Նոր Զելանտացիներ: Եկեղեցւոյ կամարին տակ կը նշմարէին այդ երկիրներու պատկանող հարիւրաւոր վիրաւորեալ եւ ոչ վիրաւորեալ կամաւոր զինուորներ եւ ամբիոնին շուրջը անուանի զինուորային նուագախումբ մը որ պաշտամունքի ժամէն առաջ մեծ օրկանոյի հետ միասին մասնաւոր երաժշտական կոորներ կը նուագէին: Ահա, ւասիկ արքեպիսկոպոսին բեմասալ յովութենէն քաղուածք մը որ թէ՛ պաշտպանի յարմար եւ թէ՛ նշանակելի ըլլալուն համար՝ թարգմանութիւնը այստեղ կը գրեմ: Բնաբանն այս էր:

Մեծ եւս քան զայս սէր ոչ որ ունի եթէ զամեն իւր դիցէ ի վերայ բարեկամաց իւրոց: Աւետ. ըստ Յովհաննու. Գլ. 15 հ. 13:

«Այս գիշեր հաւաքուած եմք մի մասնաւոր եւ խիստ նուիրական նըպատակի մը համար: Համաժողովուելով այստեղ որ կայսրութեան կեանքին կեդրոնն եւ ամենակարեւոր կէտն է, կը փափաքինք գոհանալ Աւստրալիայէն եւ Նոր Զելանտէն եկող մեր եղբարց փայլուն ուխտագրութեան համար, այն եղբայրներն որոնք մինչ

յև ի մահ իրենց կեանքը նուիրեցին այն դատին համար, որուն մենք իր-
ընդ մի ժողովուրդ ձեռնարկած ենք
ու կը պաշտպանենք: Ասկէց ճիշդ
երկու դար առաջ George Barkeley
(Ճօրճ Գարքլին, այն քրիստոնեայ
փիլիսոփան որ զարմանալի կերպով
յստակ իւր հոգի և քննող անձ մ'էր,
կը պատմէ որ օր մը այն Սուրբ Գո-
ղոս Տաճարին մէջ ուրքի վրայ կանգ-
նած, պղծական ճանճի մը մեծ սիւնե-
րէն մէկուն վրայ սուղալը դիտեց:
Ահա, մասնակց, մարդ արարածի
մէկ նմանութիւնը որ դէպի յառաջ
սողալու վրայ է:

(Շարունակելի)

Կ. ՅԱԿՈԲԱՆ

ՆԱՄԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Վան, 10/23 մայիսի

Կուր և սկսած ապրիլի 7 ձօնը:
Շատախում ութ օր առաջ մի պաշ-
տակականի ձեռնարկալիւ առթիւ,
ընդհարում և հեռագրի թիւերի
կտրում իրաւ: Ճէվտէտը կանչեց
Արամին, որ նա մարդ ճամբի Շա-
տախ: Վերջը առաջարկեց, որ Արա-
մը, իշխանը կամ վաւարանը եր-
թան Շատախ, որոշեց իշխանին ու-
ղարկել:

Կերթան մինչև Հիրճ. հոն գիշե-
րը չերթնէրը յանկարծ կը մտնեն
և կը սպաննեն իշխանը երեք ընկերնե-
րով՝ վահան, Գոթթի և Միհրան:
Միւս օրը, Արամ և վաւարան բա-
նից անտեղեկ կը հրաւիրեն կուսա-
կալի մօտ Արամը կը կատարէ գը-
նալ, վաւարանը իբրեւ միւսուս կեր-
թայ և առանց այլապիտան կը
ձերբակալի իշխանի սպանութիւնը
կը լինի ուրբաթ, իսկ վաւարանի
ձերբակալումը շաբաթ: Կառավարու-
թիւնը նոյն օրը կը սկսի կուր հա-
յերու դէմ: Դիմադրութիւնը կազ-
մակերպելու համար, Արամը իր ըն-
կերներով բանակցութիւնները ձեռ-
նարկեց: Կառավարութիւնը իր
կողմից կուզէր գաւառը մաքրել և
ապա մեր գլխուն ընկնել: Մինչ
այդ՝ իմացանք, որ գաւառներում
կուր սկսել են:

Վերջապէս ապրիլի 7ին առաւօտը
կուր պայթեց: Կառավարութիւնը
քաղաքի շուրջ կողմը խրամատներ
էր փորած և թնդանութներ դրած:
Վանում 10-15 հին սիստեմի թիւն-
դանութներ կային և երկու նոր արա-
գահարած, որ կուր ընթացքում
կարինէն բերին թափուր մը զօր-
քով: Վերջինները պայթուցիկ, իսկ
առաջինները կըր ուղարկուի: Կը-
րուի տեղը 30 օր. 12.000 ուսմը
նստեց քաղաքի վրայ: Թնդանութը
համարեալ փոստ չուաւ, տները ցե-
րեկը կը քանդէր, գիշերը պատերը
կը շարէինք, այնպէս որ, մենք որեւէ
դիրք չենք տաւ թշնամուն, իսկ
մենք թշնամուց խեցինք: Բոսանէ
աւելի դիրքեր, Ամենամեծ յաղթու-
թիւնը տարինք կուր 4րդ օրը: այդ
երկու համուղ Ալայի կըլայի պայ-

թեցումը և հրդեհումը: Մենք
ուսմը դրինք կըլայի հիմքի տակ,
ուսմը պայթեց, բայց դժբախտա-
բար տունը չքանդուեց, բայց գիշե-
րը յանկարծ տեսանք, որ կըլան կը
վաւար: Ետոյ հասկացանք, որ դի-
նամիթը փախցել է և հոսել, խոտի
ամբարն կամաց-կամաց վաւար է
գիշերը, հրդեհել:

Զօրքի մի մասը վաւարեց, իսկ մի-
ւը գիշերէն օգտուելով փախաւ: այդ-
գիշերքէն թշնամին վաւարելով մենք
տէր դասանք ամբողջ Ալգեստանին:
Անկէ վերջը կառավարութիւնը
փորձեց յարձակումներ անել, բայց
բոլոր կէտերի վրայ ետ վանեցինք:
Վերադարձ և սպանած, թիւրքերի
կողմից, ըստ թիւրք աղբիւրներու,
մօտ 1.000 հոգի կը հաշուի: Կառա-
վարական ոյժը 6.000էն աւելի չէր:
Հազիւ կէսը կանոնաւոր զօրք էր:

Այսպիսի կուր, մեր ամբողջ պատ-
մութեան մէջ եղած չէ: Նախ որ ժո-
ղովրդական էր. ամբողջ ժողովուրդը
առանց դատի, կոշման խորութեան
մասնակցեց: Ետոյ ամեն զոհողու-
թիւն ըրաւ: և, որ ամենանշանաւորն
է, այնպիսի հերոսութիւններ կատա-
րեց և այնպիսի զեկավարներ դուրս
եկան, որ ոչ ոք չէր սպասում:

Գործի տնտեսական մասը առան-
ձին էր կազմակերպւած, զէնքինը
առանձին, բաժանել էին շրջաննե-
րու և այլն և այլն:

Կառավարութիւնը բոլոր միջոց-
ներու գիծեց, որ թափախում ըլլանք:

Շարժման յաջողութեան գլխաւոր
պատճառը այն հանգամանքն էր, որ
ամենքը փախտականներ էին և
կեանքի և մահու խնդիր էր:

Մենք մինչև վերջը չիմացանք,
որ մեզի օգնութեան կը գան: Կա-
ռավարութիւնը վերջին շաբաթը գի-
մեց այլ միջոցի մեզ խեղդելու հա-
մար: գաւառներու բոլոր կանայք և
երեխաներ քեց քաղաք, մեզ սովով
կոտորելու: մենք մէկ ամսայ ալ
պատրաստութիւն տեսանք հացի և
ուղմամթերքի: սե և անձուխ վա-
ռօք էլ շինեցինք, մօտ 30.000 փամ-
փուշտ լեցրինք:

Վերջին օրերը թիւրքերու մէջէն
եկող կանայքը ըսին, որ թիւրքերը
կը փախն: իսկապէս ծովու վրայ
կերենային հեռացող նաւեր:

Կուր 27րդ օրը փորձեցինք մօ-
տենալ միացած զօրանոցներուն: տե-
սանք, որ պահպանները քիչ են:
Թեթեւ կուէ մը վերջ առինք և բո-
բոլորը հրդեհեցինք, յոյս չունենա-
լով, որ դուրսի օգնութիւնը չուտ
հասնի, կրնայ ըլլալ թիւրքերը նո-
րէն կուգան և գիշերը կը բռնեն:

Ետոյ կամաց-կամաց առաջացանք
դէպի թիւրքաց թաղեր և տեսանք,
որ հոն ալ թող ու յետ են մնացել,
կըրելով և հետեւելով առաջացանք
մինչև Բաղաբամէջ, ուր ալ հերոսա-
սակաւ դիմադրութիւն էր եղած,
աւելի լաւ քան՝ Ալգեստան: բայց
թնդանութը հոն հաւելի չատ էր գըց-
ւած: Զօրքիցներէն առանք 5 թն-
դանութ, իսկ քաղաքի գրաւեցին
բերդը և պաշտպանեցին:

Շատախում կուր կը շարունակ-
ւի: այդ կողմերում ալ հերոսութիւն-
ներ կըլլան: Դրամ է հարկաւոր
աւրւած գիւղերն ու քաղաքը վե-
րաշինելու համար:

ՎԱՆԵՑԻ
(Հորիզոն)

ՎԱՆԻ ԱՌՆՈՒԵԼՈՒՆ ԱՌՈՒՎ
ՔԱՐԻՔԻ ՄԷՋ ԵՂԱՅ ՄԵԾ ՆԱՆԴԵՍԸ

Արտապատկանի մայրաքաղաք
Թաւրէզէն մայիս 9/22ին դրուած է
Մալիկին հետեւալը:

Նրեկ, մայիսի 8ը, հազուադէպ օրերից
մէկն էր համեմատական աշխարհաստան
պատերազմից ի վեր պարսկահայերիս հա-
մար, մանաւանդ Արտապատկանում գո-
յութիւն ունեցող կեանքի երեւոյթների
մէջ՝ հայերը, ժպիտն երեսնին, շնորհաւո-
րում էին միմեանց, աչքալոյս մաղթում,
աւետելով վանի առումը ուսա քաջարի
զօրքի և քաջամարտիկ հայ կամաւորների
կողմից:

Արդարեւ աւետարներ հեռագիրը զեկու-
ցել էր ուրախաթիւ լուրը: ուսաց փոխ-
հիւպատոս Բէլեհեւի իմաց էր տուել ա-
ռաջնորդական փոխանորդին առաջնորդա-
րանում, որ տեղում գունդագունդ այցելող
հայերէջղում էին արագ տարածված լուրը
և ուրախ ուրախ հաղորդում միմեանց:

Փոխանորդ կարապետ ա. ք Մանու-
կեան շտապեց ուսաց հիւպատոսարան
շնորհաւորելու և շնորհակալութիւն յայտ-
նելու մեր ժողովրդի կողմից ուսաց հե-
րոս զօրքին ցոյց տուած օժանդակութեան
համար, որի հետեւեցով փրկվեցին վա-
նի 10.000ից աւելի հայ մարտիկներ և
բազմաշարք երկիրը դադանացած քիւր-
դերի և թիւրքերի արից ու կրակից, յայտ-
նելով միանգամայն փոխ-հիւպատոսին և
զինւորական միախալին, որ նոյն օրը երե-
կոյեան ժամը Յին Բերդաթաղի հա-
յոց մայր եկեղեցում կատարվելու է
կայսերական մաղթանք Նորին կայսերա-
կան Մեծութիւն Նիկողայ կայսրի և իր
Վերդաստանի արեւշատութեան և յաղթա-
կան զօրքի աջողութեան համար:

Հ. փոխանորդը առանձին-առանձին նա-
մակներով հրաւիրեց նաեւ դաշնակից պետու-
թիւնների հիւպատոսներին և Միացեալ Պե-
տութիւնների հիւպատոս պ. Պատտիկին, որ
թիւրք-քիւրդական կարծօրեայ տիրապե-
տութեան ժամանակ Թաւրիզի հայ հասա-
րակութեան երախտագիտութիւնը վա-
տակելու չափ մարդասիրաբար օժանդա-
կութիւններ ցոյց տուեց խորհրդով ու
գործով:

Ժամը ճիշդ 3ին զօրանում էին մայր
եկեղեցու զանգակները: եկեղեցում ներկայ
էին ուսաց, անդիլական, ֆրանսիական
հիւպատոսները, զինւորական հրամանա-
տարն ու օֆիցէրներ, ուսա և եւրոպացի
կանայք, ասորիներ երկու սեռից և բազմ
ամբոխ երկսեռ հայութիւնը: Մաղթանքից
ետոյ հայերը կազմակերպեցին մեծ ցոյց:
Որովհետեւ ուսական զինւորական նուա-
գախումբը մի փոքր ուշացաւ, հայերը,
երկու սեռերի ևս մասնակցութեամբ, ուս-
աց եռագոյն և դաշնակցութեամբ դրօշակ-
ներ բռնած, լեռնադիրք ուսանի արձա-
կելով, մերթ Վալայի պատրաստ աշա-
կերտ-աշակերտութիւնների երգեցողութեամբ,
մերթ հայկական նաղարագունայի նուա-
գով հսկայ թափօրը առաջացաւ դէպի
ուսաց հիւպատոսարանը: Լեզգիական և
հայկական պարերը զուգնայով, բռնած ծա-
փերի տակ, նախ հիւպատոսարանի դրոշ-
մի առաջ և ապա բախում մեծ Փութօր
արին: ամբոխն ամիններից ի վեր իր սըր-
տի վրա ծանրացած կօշմարից, դազանա-
բարոյ տարրերի իր վրա թափած սարսու-

փից ու արհաւիրքներից կտրած ուսա նոր
հողորդարձ: Թաղվել էր զեղուն յոյսերի
մէջ և անձնատուր եղած իրականութեան
մօտիկ երազների՝ հրճվում էր և կայտառւմ
զուարթ մանուկների նման, երբ դրսից
երևաց փոխ-հիւպատոսը: Իսկոյն մեր ին-
տելիգենցիան վերցրեց իր թեւերի վրա ու
այնպէս, օդի միջով, տարաւ նրան իր բը-
նականը: ուսաները, «կեցցէ՛» յաղթական
Ռուսաստանը՝ բացազանցութիւնները թըն-
դացնում էին օդը: Վերջապէս հիւպատոսը
ցուցարարներին յայտնեց իր շնորհաւորու-
թիւնը վանի առման համար և յոյսեր՝
հայոց ազատագրման գործի մասին:

Ուրախ թափօրը իր քայլերն ուղղեց
դաշնակից պետութիւններից անդիլական
հիւպատոսարանը, երբ միեւնոյն րօպէին
հասաւ ուսաց զինւորական երաժշտա-
խումբը՝ թնդացնելով ուսաց, անդիլական
և ֆրանսիական հիմները, ցուցարարների
ուսանիւրի մասնակցութեամբ: Մեծ Բրի-
տանիայի հիւպատոսը սիրալիւ ընդունե-
լութեամբ հանդերձ, խօսքն ուղղելով ցու-
ցարարներին, շնորհակալութիւն յայտնեց
և յոյս տուեց, որ շնորհիւ դաշնակից
պետութիւնների արդար ջանքերի, հայերը
մօտիկ ապագայում կը վայելեն ցանկալի
ազատութիւն: Նուազանումը նուազեց
անդիլական օրհներգը և հսկայ թափօրը
ուղղվեց դէպի Լիւաւ՝ ֆրանսիական հիւ-
պատոսարանը:

Ուրախ և որոտնդոտ բացազանցու-
թիւնների հետ ֆրանսիական մարտիկ-զը
ողի ու շուշ էր ներշնչում սուրբ աղա-
տութեան քաղցրահիւշիկ շեղծերին փարած
ամբոխին: Թափօրը որքան մօտեցաւ ֆրան-
սիական հիւպատոսարանին, այնքան աւե-
լի մեծ շափեր էին ստանում ուրախ աղ-
մուկն ու գոռում գոչումը: «Vive la
France» մեծագոյ աղմուկը բռնել էր ամ-
բող շրջապատը: բացի ցուցարար թափօ-
րից, փողօցների ծայրերում, կոտլների
վրա խոնվել էր սղամարդկանց ու կա-
նանց մեծ բազմութիւն: Նուազանումի
առաջնորդութեամբ թափօրը մտաւ հիւ-
պատոսարանի բաւը: քաղաք ժամից յե-
տոյ դուրս եկաւ հիւպատոս Նիկողայ, մի
ուրախ-զուարթ անձն, կատարեալ ֆրան-
սիացի: Հիւպատոսին ձեռքերի վրա բարձ-
րացրին օդի միջով, ինչ ուղիով անցան
հիւպատոսներ Նիկոլ և Բէլեհեւի, առաջ-
նորդեցին ներս, որտեղից տաք շեղծերով
շնորհաւորեց Վանի գրաւումը և հայ ազգի
ազատագրման գալիք մեծ ակտը՝ դաշնա-
կից պետութիւնների ջանքով: Ասորիներ-
րից, հայերից, կանանցից և օրիորդներից
կազմված մեծ բազմութիւնը խանդավառ
բօլէ էր ապրում: Անվեր, անսահման
ուսաններից, նուազածութիւնից, «Մեր
հայրենիք» երգեցողութիւնից ետոյ, ցու-
ցարարները հանգիստ առան հայոց թեմա-
կան դպրոցի ընդարձակ պարտէզում, ուր
մի քանի նախաձեռնողների կողմից
պատրաստվել էր թէյի, քաղցրաւների և
շամպայի սեղան հիւպատոսների և զին-
ւորական սպաների պատուին:

Սեղանին ներկայ էին ուսաց, ֆրանսիացոց
և անդիլացոց հիւպատոսները, փոխանորդ
կարապետ աւ. ք., ուսա զինւորականներ և
նախաձեռնարկողները՝ Զ. Նազարբէկեան,
Զ. Բուդաղեան, Կ. Աբեան, Սալա Տեր-
Յակոբեան: Իրեւ հրաւիրված՝ բացակայ էր
ամերիկական հիւպատոս Պատտիկ Հարկա-
ւոր է յիշատակել, որ Միացեալ Պետու-
թեանց ներկայացուցիչը եկեղեցի ևս չէր
եկել, և հիւպատոսարանի պաշտօնեայ
Միհրան Բաղդասարեանի միջոցով իր ու-
րախութիւնը յայտնելով միասին հայերի
ազատութեան գործի մասին կատարված
գործողութիւնների համար, այնու ամե-
նային բացատրել էր իր կառավարութեան
չէզոքութիւնը, և հետեւաբար պատերազմող
մէկ ու միւս կողմերի ուրախ կամ տխուր
ցոյցերին չը մասնակցելու հարկադրու-
թիւնը:

Եւ իրենց ազատիչների կող-
քին, շատ բան են արել մեր դատի հա-
մար... Պատերազմը շրթայագերօւսած է

տամարտին մէջ ստացած վերքէն
առողջացած լինելով Մարտի 11 եկած
է արձակուրդով:

Վերադարձած հայ կամաւորներէն
Տ. Եփրեմ Եփրեմեան և Տ. Անդրա-
նիկ Ղազարեան ապաքինած լինե-
լով, թողոտութիւն ստացած էին
մի քանի օր Մարտի 11-ը անցնելու
և վերադարձան իրենց տեղեր: Ի-
րենց սուած տեղեկութիւններ պա-
տիւ կը բերեն ընդհանրապէս հայ
կամաւորներին:

ԱՍԺԻՐԻԻ ՀԱՅԵՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

Փարիզէն Տ. Ա. Զօպանեան կը
հաղորդէ մեզ թէ կարգացած լի-
նելով Արմէնիայի մէջ Ալժէրէն
թղթակցութիւն մը որ կը գտնու-
տէր թէ տեղական ֆրանսական իշ-
խանութիւններն այդտեղի հայերը
իբր թիւրք, իբր թշնամի նկատե-
լով կը նեղեն, ինք այդ առթով դի-
մում ըրեր է Ֆրանսայի արտաքին
գործերի նախարարութեան պաշ-
տօնէութեան, իրեն պատասխանուե-
ր է թէ հայերն Ալժէրի մէջ բնա-
ւերէն թշնամի չեն նկատուիր: Ֆրան-
սական կառավարութիւնը ամէն տեղ
հայոց հետ բարեկամարար կը վար-
ւի: Միայն թէ Ալժէրի համար մաս-
նաւոր օրէնքներ կան որոնց պէտք
է համակերպին հոն բնակող ոչ մի-
այն օտարները, այլ և Ֆրանսացի-
ները:

Վերի տողեր շարուած էին արդէն
երբ նորը հաստատող գրութիւն
մ'ալ ստացանք Փարիզի հովիւ Արթ.
Վառլապուհ Ա. Բ. Բիպարեանէն
որ նոյնպէս Արմէնիայի մէջ կարգաւոր
Միտի Պէլ Ապպէսի թղթակցու-
թիւնը, փութացեր էր այդ նկատ-
մամբ դիմումներ ընել ներքին գոր-
ծերի նախարարութեան:

ՀԱՄԵՐԻՈՒԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ռուսները յունիս 22ին ռազմագի-
տական պատճառներով թողուցին
Լէմպերկ (Լիով) քաղաքը և հեռա-
ցան մեծ կորուստներ պատճառելով
աւստրիական զօրաբաններին
որոնք կը ջանային պաշարելով Լէմ-
պերկը գերի բռնել այնտեղի ռուս
զօրաբանակը, ինչ որ չյաջողեցան:

Եւրոպական լրագիրները Ռուսե-
րին կալիցիաի մի քանի մասերէն և
անոր մայրաքաղաքն եղող Լէմպեր-
կէն նահանջը և այդ աւստրիական
երկրամասերի աւստրիական զօր-
քերէ վերադարձումը ծանուցած են
պաղարկելով թեմամբ և առանց վեր-
գոյնման: Այնքա անելի նշանակու-
թիւն տուած են ցոյց տալու Նիկո-
լա գրքի ռազմագիտական հմտու-
թիւնը որով յաջողած էր շատ կա-
նանաւոր և անվտանգ կերպով կա-
տարի նահանջը և թողուլ քաղաք
մը որի պաշտպանութիւնը կրնար
ազիտարի գտնուիլ ռուս զօրաբա-
նակին:

— «Տէլի Թէլեկրաֆ»-ի թղթակի-
ցը Պետրոգրադէն հեռագրած է.
«Այժմ որ Ռուսները Սան զետի վա-
րի մասը և Տնիսդէրի վերին մասը
բռնած են, աւստրիական զօրքերը
ռազմագիտական շատ անյարմար
դիրքի մը մէջ պիտի գտնուին եթէ
Լէմպերկէն անդին յառաջանան, կա-
լիցիաի մէջ ընդհանուր կացութիւնը
բարեփոխուած է ձախ թևին վրայ
Ռուսերի ունեցած յաջողութիւննե-
րին շնորհով: Միմիայով գետի վարի
մասին մէջ, թշնամին խաբելով թա-
կարդի մը մէջ ձգեցին: Այդ երկ-
րամասի մէջ Տնիսդէրի հոսանքը
շատ ուր մօտ է և իր ուրումներ
պարփակուած են խորտուրտ և
ցցուած մայրերի միջև: Ռուսները
թողուցին որ թշնամին շատ մը կե-
տերէ անցնի դեռէն բայց իրեն ժա-
մանակ չտուին ձախ դետափին վը-
րայ տարածուելու: Ռուսի կերպով
յարձակեցան անոր վրայ և տեղային
վճռական յաղթութիւն մը տարին,
3.000էն աւելի գերիներ բռնելով:

— Աւստրիան կերել թէ առ այժմ
հզօր դիմադրութիւն մը չուզեր կամ
չկրնար հանել իտալացիներին յա-
ռաջխաղացման դէմ, այլ իրեն իր
որդի մէջ հաստատուած կեցած է այն
բերդերի և ամրոցների մէջ որ նոր
դրութեամբ ամրացուցած է ռազ-
մագիտական մի քանի կետերի վրայ
և չուզեր անոնցմէ դուրս ելնել: Իր
ոյժերի մեծ մասը, Գերմանիայի ա-
ջակցութեամբ, կեդրոնացուցած է
Ռուսիայի դէմ:

— Ռուսիայի պատերազմական նա-
խարար զօրավար Սուխովինսկի հը-
րաժարած և իրեն յաջորդած է իր
նախկին օգնականը զօրավար Բոլի-
վանով: Որ մեծապէս նպաստած է
ռուս զօրաբանակի վերակազմութեան
գործին:

ՏԱՐՏԱՆԷԼ

Ալժէրէն յունիս 23ին Լոնտոնի
«Տէլի Թէլեկրաֆ»-ին հաղորդուած տեղե-
կութեան մը նայելով, անգլիական
ընդծովային տիրապետած են նե-
ղուցներին և Մարմարաի ծովին մէջ:
Թիւրքական երեք նոր փոխադրա-
նակեր այդ դուրիսահար ընկղմեր են
Նաղարաի մօտ:

— Փարիզէն պաշտոնապէս հա-
ղորդուած է յնս. 23ին. «Երէկ,
Արևելք արշաւող բանակը յարձակե-
ցաւ ռազմաճակատի թիւրքական
դիմերի երկու երրորդ մասին վը-
րայ: Թշնամութեան շրջանում Նաղա-
րաի պատրաստութիւնը մը յետոյ, հետե-
ւակազօրքը հիանալի թռիչքով մը
դուրս ելաւ խրամատներէն, մեր ձախ
թևը մէկ ոտուով դրաւ թշնա-
միների խրամատների երկու դիմե-
րը և զանաւ. պահեց, թէ և բազմա-
թիւ և ուժգին հակադարձակումներ
եղան իրեն վրայ: Այլ թևը գտնուե-
լով աւելի դժուարակիս հողի մը վը-
րայ, կրնար շարունակուել ամբողջ
օրը, հակառակ կողմի մարտկոցների

աւերակներին վրայ որոնք թնդան-
թի հարուածներէն քայքայուած էին:
Թշնամին թարմ զօրքեր անդա-
դար բերելով յաջողած էր երեկոյն
յետ պոնել իր խրամատներ, բայց
օտարազգի լէգէոնի (légion étrangère)
վաշտ մը և զուգահեռ վաշտ մը
սուիսներով յարձակելով նորէն ձեռք
պնցուցին այդ գերքը: Այս յան-
դուզն ու փոռաւոր յարձակումով
վճռուեցաւ յաջողութիւնը և երեկ
վերջ տրուեցաւ այն ջանքերին որ
թիւրքերը կընէին վերադարձելու
համար իրենց կորուսած տեղը: Թըշ-
նամին այս առաւօտ մեր ալ թիւն
վրայ հակադարձակում մ'ընելով, ա-
ռանց ուէ օդուտ ստանալու, ինք
զինք կստորել տուաւ:

Մէկ խօսքով՝ օրը վերջացաւ ամ-
բողջ գոյն վրայ յաջողութեամբ, թէ և
կատաղի կռիւներով, Գերիներ բռնե-
ցինք որոնց մէջ սպայներ ալ կան:
«Ալ. Լուի» զրահաւորը ազդու կեր-
պով ռազակածեց ասիական ծովերը:
Քի մաշտկոցները: Մեր ձախ կողմէն
անգլիական զօրաբանակը շատ ազդու
աջակցութիւն մ'ըրաւ մեզի: Ամեն
ինչ կը հաստատէ թէ թշնամին շատ
մեծ կորուստներ ունեցաւ: Կարևոր
կէտն այս է որ մենք զրաւեցինք
Քէրէվիլի Տէրէ կոչուած հեղեղատի
գլխին հրամայող երկրամասը որ
թիւրքերը մի քանի ամիսներէ ի վեր
կը պաշտպանէին կատաղաբար, զայն
պահպանելու համար ամէն ջանք ի
գործ դնելով:

— Միգրիներէ հեռագիր մը կը հաւաս-
տէ թէ Կալիպոլի կռիւներին մէջ թիւր-
քերի կրած կորուստների թիւը կը հասնի
143.000 հոգի:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐԴԵՐ

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու-
կը գտնուին, ի միջի այլոց, և հետեւեալ
գրքերը, որոնց արժէքները նշանակուած
են իրենց առկա:

Մարտի 1-էն դուրս զրկելու ճանապար-
հածախքը գնողին վրայ է. ռուսի հաշ-
ւի դիւրութեան համար կը նշանակենք թէ:
Մարտի 1-էն մէկ ծախուելու գրքերը և թէ:
փոստով ուրիշ քաղաք զրկուելու գրքերը:
(Այս վերջինները փակագծի մէջ գրուած
ներն են): Արժէքը կանխիկ չստաց-
ած դիրք չըրկուի: Առձանագրուած (re-
commandé-registré) ծրարով ստանալ
ուղղութեամբ պէտք է 25 սանդիւմ աւելի զը-
կեն իւրաքանչիւր ծրարի համար որ 2 քի-
լօէն աւելի պէտք չէ կռնել:

Կ. ՊՈԼԻՍ (Գեղարայի հրատարակու-
թիւն մ'է որ կը պարունակէ Զ. Ս.
Երեմեանի յուշերն ու տպաւորութիւննե-
րը, 1909-1912ին գրուած: Զարգարուած
է 120ի մօտ պատկերներով որոնք կը
ներկայացունեն պոլսական տեսարաններ,
չէնքեր, հայ ու օտարազգի անձեր և այլն:
Կ. պօլիս իր բնական գեղեցկութիւններով
և ինչ ինչ հրաշալի շէնքերովը աշխարհի
չքնաղաղ գեղ մէկ վայրը համարուած լի-
նելով, շատ հետաքրքրաշարժ կը լինի
անշուշտ Կ. պօլիսի ընթերցումը, մանա-
ւանդ որ քիչ տոնէնք գուցէ ատոնց հետ-
քերը միայն մնացած պիտի լինին, Գրին
է 5 ֆր. և 50 (6 ֆր.):

Զ. Ս. Երեմեան. (Ազգային դի. քեր.
գրադ. Զայեր. Տպագր. 1913. Ա. շարք
Զ. Ազգային, Մ. Մամուրեան, Զ. Ար-
սէն Բազարտունի, Կարեգին եպ. Սրուանձ,
տեանց, Խրիմեան Հայրիկ, Խ. Միսաքեան,
Ռ. Պէրպէրեան, Գեր. Եղ. Հիւրմիւզեան
Սեդրակ Տէր Սարգսեանց. 2 ֆր. և 40
սանդ. (ճ. 2. 80):

Նոյն Բ. շարք Մեքոպ-Մաշտոց, Հա-
շուղներ, միջնադարեան գրականութիւն
Յ. Ճանիկեան, հոգեւունչ գրողներ, Նար-
պէյ, Ա. Հայկունի, Տիկին Մ. Սիւսեան
Տերոյեանց, Յ. Պարոնեան. 2 ֆր. 40 (ճ
2,80):

Նոյն Գ. շարք (Տ. Գաբրիէլ Պատկա-
նեան, Զ. Ղ. Աւիշան, Խաչատուր Ար-
վեան, Թովմաս Թէրզեան. 2,40 (ճ. 2,80):

Նոյն Դ. շարք (Նիկա Տէմիրճիպաշեան
— Արիար Արիարեան. — Նախագի
Ռուսիեան. — Պետրոս Գուրեան
2 ֆր. 40 (ճ. 2,80):

Նոյն Ե. շարք (Գրիգոր Օտեան. — Սը-
ղբորի Պէշիթաշեան. — Երեմեանց Յով-
սէփ Շիմսեան. — Սրապիոն Հէֆ-
մեան. 2,40 (2,80):

Նոյն Զ. շարք (Րաֆֆի. — Պերս Պոլ-
եանց. — Սիւսեան Շահագիր. — Դոդո-
խեանց. 2,40 (2,80):

Նոյն Է. շարք (Գամառ-Քաթիպա. —
Այվազեան Աբրահամ. — Մանուկեան
Տիգրան. — Աճեմեան Մկրտիչ. — Խա-
հախեան Ա. — Աղանուր Վիքտորիա. —
Զարգարեան Ռուբէն. — Զեքալ Մինաս-
— Լեւ. — Քարանթար Ա. — Պարթե-
ւեան Սուրեն. — Զօհրապ Գրիգոր. —
Տիւսափ Սրբուհի. — Յ. Սիփիար. —
Ռսկեան Կարապետ. — Շիրվանզադէ. —
Սեթեան Յովհաննէս. 2,40 (2,80):

Մ. ԳՈՐԾՈՒԳԱՆԱՆ ԸՐԱՏՈՒՄԻՆԵՐ

Ֆր. անգլ.	
Ս. Հայ ղեկավարութիւն մը	
Բ. տպագր.	40
Բ. — Է. (Սպասած)	
Ը. թիւքիսի Հայերի եւ իրենց զորացիներ (Գրեց Մ. Աւետիսեան)	50
Թ. Արմենիայի յուշատուր (Ա. տարի)	1,40
Ժ. Վր. Ս.	20
Ժ. Ս. թմուտ Բոցարիս	20
Ժ. Նիկայեցի Մ. Փոքրուկա- լեանի գրած տոմարա- կերէն	15
Ժ. Մի պոլսիկ Գաթիկեանի (Պոլսիկարի Գեղարայ- իւնեան ծագման պատ- մութիւնը)	1,40
Ժ. Մի զարկի	20

Մարտի 1-էն դուրս զրկելու փոստի ծախ-
քը կը վճարուի հրատարակողին:

Ինչպէս ամէն լրագիրներ, Արմենիայի
ալ կընդունի ծանուցումներ հրատարակե-
ու համար. անոնք որ պէտք կունենան
Արմենիայի միջոցով մէկի մը դիմում ընել
կամ մի բան յայտարարել, պատրաստ են
ընդունել իրենց ծանուցումներ, ըստ լրա-
գրական սովորութեան: Ծանուցումներ
գրելու նշանակուած են Արմենիայի ճա-
կատը, տառի վրայ հաշուելով. 1 երկա-
թագրի (զլիսագրի) համար 2 սանդիւմ և 1
բոլորգրի համար 1 սանդիւմ 3 անգամ
զրուելիք ծանուցումի գնին վրայ 0/0ին 10
գեղի կը լինի. 10 և աւելի անգամներ զըր-
ւելիք ծանուցումի գնին վրայ 0/0ին 30
գեղի: Սակարկութիւն չընդունուիր:

ՏՆՕՐԷՆ — ՎԵՐԿԻՐ
ՓՈՔՈՒՄԻՆԵՐ
ՄԱՐՏԻ 1
Հայերի Տպագր. Գ. Փոքրուկալեանի
Le Gérant: François CARRIERE.
Marseille. — Imprimerie du Midi